

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2013:B11

Malma Spira

Byte av rökrör

Antikvarisk medverkan

Nibbarsbo 1:7
Heds socken
Västmanlands än

Ia Manbo

Malma Spira – byte av rökgång

Antikvarisk medverkan

Nibbarsbo 1:7
Heds socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 130011

Ia Manbo

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2013

Omslagsfoto: Det nya rökröret på plats. Bildnr Vlm_kmvIM-2643.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

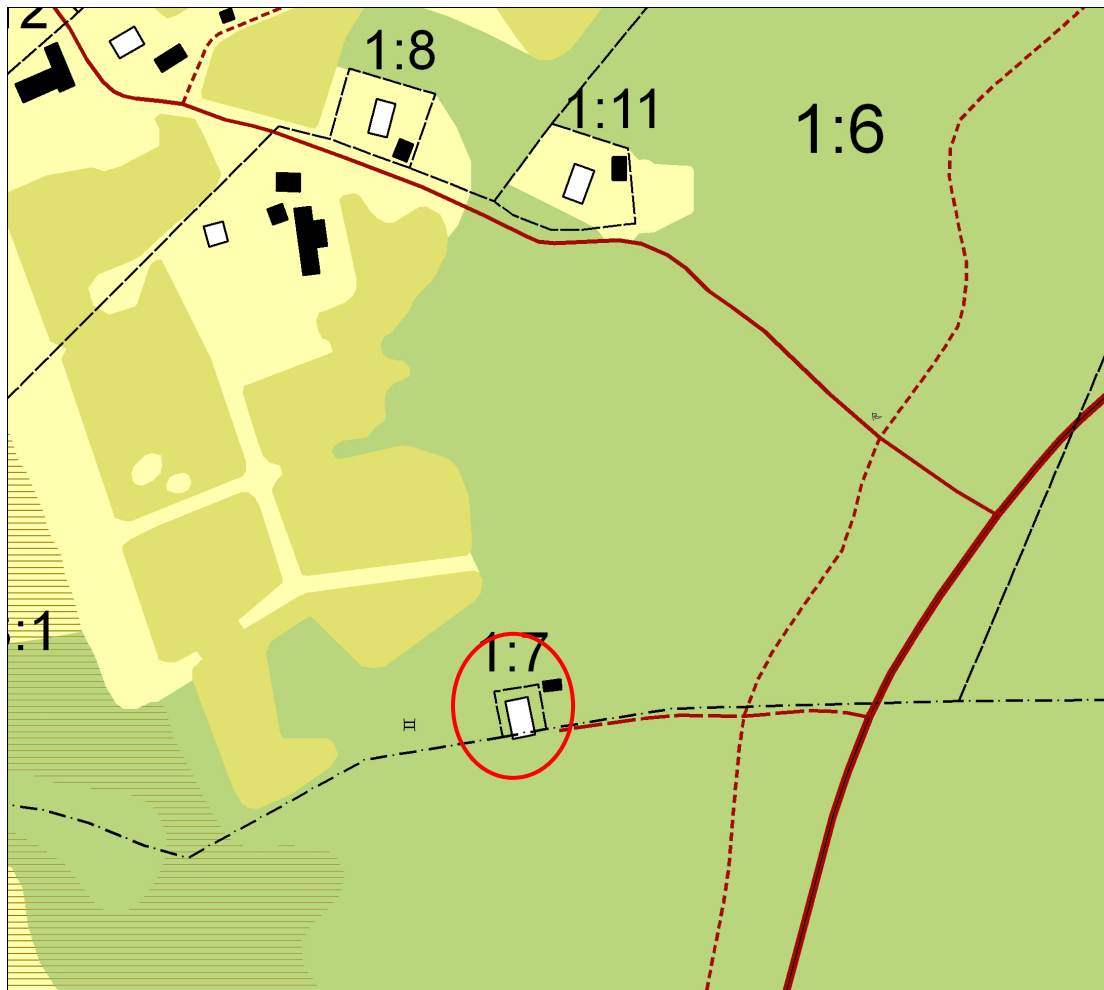
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-68-5

Inledning

Fastighetsägarna till logen Malma Spira beviljades tillstånd till ändring av byggnadsminne av Länsstyrelsen i Västmanlands län i beslut daterat 2013-02-12, dnr 432-536-2013. Det befintliga rökröret i stora salen var uttjänt och behövde bytas.

Västmanlands läns museum fick uppdraget som antikvarisk expert. Antikvarisk medverkan har utförts av byggnadsantikvarie Ia Manbo, som även har skrivit efterföljande rapport. Arbetena genomfördes under 2013.

Utdrag ur digitala fastighetskartan 2004, skala 1: 3 000. Den aktuella fastigheten är inringad.

Historik

IOGT-logen Malma Spira är förklarad som byggnadsminne sedan 1983. På Länsstyrelsen i Västmanlands hemsida står att läsa:

Gisslarbo IOGT-lokal uppfördes 1898. Logen som före tillkomsten av denna lokal brukade hålla sina sammankomster i Gisslarbo skola ägd av Gisslarbo bruk tvangs efter upprepade kontroverser med bruksförvaltningen uppföra denna lokal belägen utanför brukets domäner. Tillkomsten kom därmed att sammanfalla med den samlade nykterhetsrörelsens största nybyggnadsepok omkring sekelskiftet 1900. Den i lokalen inrymda vaktmästarbostaden användes ända in på 1960-talet för sitt ursprungliga syfte.

IOGT-lokalen är uppförd i en stil som inspirerats av samtida träarkitektur och missionshus. Byggnaden är en av de få i landet från tiden kring sekelskiftet som har en intakt interiör med paneler och väggmålningar bevarade i originalutförande. Byggnadens äkthet liksom den sparsamma förekomsten av likvärdiga objekt torde ge Gisslarbo IOGT-lokal en särställning bland svenska godtemplarlokaler.

Gisslarbo IOGT-lokal utgör en särpräglad miljö samtidigt som den bevarar egenarten hos en gången tids byggnadsskick. Den får med hänsyn härtill anses som synnerligen märklig och äger ett framträdande kulturhistoriskt värde.

Logen Malma Spira uppfördes 1898 och förklarades som byggnadsminne 1983. Bildnr Vlm_kmvIM-2540.

Byggnadsvårdsåtgärder

Rökgången som ledde från den centralt placerade kaminen, upp över läktaren och därefter in i murstocken, var troligen original. Den var därmed 115 år gammal och något rostanfrätt. Vid eldning i kaminen före jul 2012 gled rökröret ur murstocken vilket resulterade i att all rök kom in i lokalen. Rökröret fästes provisoriskt med ståltråd för att inte röra sig så mycket vid eldning. Fastighetsägaren önskade låta tillverka ett nytt rökrör lika befintligt med vissa tillägg för att säkra röret samt att möjliggöra sotning.

Utförda åtgärder

Rökrör

Ett nytt rökrör tillverkades lika det befintliga gällande material, dimensioner och utförande. Det gamla rökröret har sparats och ligger i boden på gården.

Rökgastermometer

För att eldning ska bli så säker som möjligt rekommenderades av sotaren att en rökgastermometer skulle monteras på rökröret strax ovanför kaminen. Detta gjordes på det nya rökrörets bortsida sett från rummets ingång. Detta för att synas så lite som möjligt samtidigt som den ska vara lätt att avläsa.

Sotningsluckor

Två sotningsluckor togs upp på rökröret ovanför läktaren. Luckorna fick en traditionell och diskret utformning.

Hållare för rökröret

Före åtgärderna fanns en hållare förankrad i väggen och i röret nere vid kaminen. Ytterligare en hållare fanns fäst på läktaren men den var enbart fäst i skyddsplåten bakom rökröret. En ny hållare tillverkades lika den nedre för att på så sätt minska rörelsen i röret och risken för att röret lossnar ur murstocken.

Nytt stag för rökröret

Rökröret var före åtgärderna upphängt i två stag ovanför läktaren, ett yngre vid mitten och ett äldre mot läktarkanten. Ytterligare ett stag monterades mot murstocken. Det utformades lika det äldre med ett tvärgående stöd som komplement. Även det yngre i mitten byttes så att de tre stagen nu är lika.

Bilder före renovering

Den nedre befintliga hållaren. Bildnr Vlm_kmvIM-2528.

Den övre befintliga hållaren som hölls fast i rökröret med en ståltråd. Bildnr Vlm_kmvIM-2529.

Före åtgärder sänkades ett stag närmare murstocken och rökröret kunde glida ur murstocken. Bildnr Vlm_kmvIM-2608 och 2535.

Kaminen och rökröret före renovering. Bildnr Vlm_kmvIM-2612.

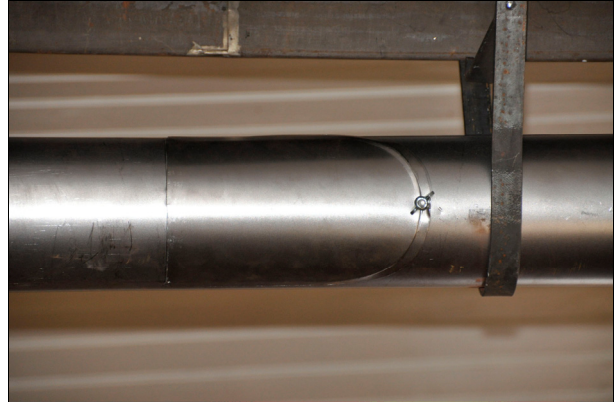

Rökröret före renovering. Bildnr Vlm_kmv1M-2524 och 2609.

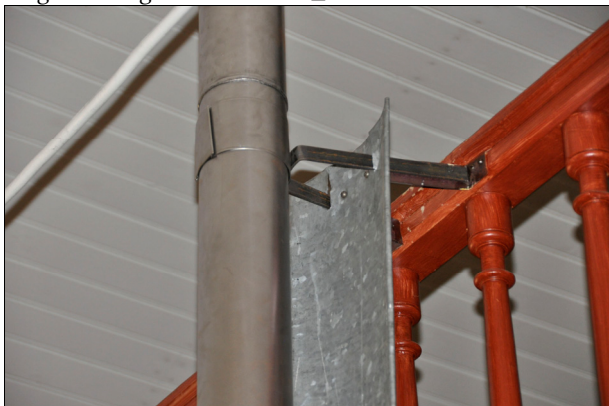
Bilder efter renovering

Det nya rökröret ovanför läktaren. Det nya staget syns längst till höger. Bildnr Vlm_kmvIM-2627.

En av de två nya sotningsluckorna i rökröret ovanför läktaren. Bildnr Vlm_kmvIM-2630.

Den nya övre hållaren på rökröret har monterats fram till rökröret för att begränsa dess rörlighet. Bildnr Vlm_kmvIM-2640.

Rökgasttermometern har monterats strax ovanför kaminen. Bildnr Vlm_kmvIM-2642.

Kaminen med det nya rökröret. Bildnr Vlm_kmoIM-2643.

Källor

http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/byggnadsvard/Pages/Lanets_byggnadsminnen.aspx

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 130011
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	3-13-108
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	432-536-2013
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Nibbarsbo 1:7
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Heds socken
<i>Kommun:</i>	Skinnskattebergs kommun
<i>Ägare-beställare:</i>	IOGT-logen Malma Spira Tommy Svanborg Rödhakestigen 4 B 731 96 KÖPING
<i>Entreprenör:</i>	Andersson & Julle Plåt Eft. AB Västeråsvägen 50 731 98 KÖPING Tele: 0221-123 34
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Ia Manbo Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN978-91-86511-68-5